

Nr 58

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.; given Stockholms slott den 19 februari 1960.

Under åberopande av bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1) lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; samt
- 2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

GUSTAF ADOLF

G. E. Sträng

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås, att den särskilda lagstiftningen om bankaktiebolags kassareserv och lagstiftningen om räntereglering, för vilka giltighetstiden utgår den 30 juni 1960, skall erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1961.

Förslag
till
Lag
om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för
Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om
bankaktiebolags kassareserv

Härigenom förordnas, att lagen den 3 juni 1949 angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv¹, vilken jämlikt lag den 5 juni 1959 (nr 272) gäller till och med den 30 juni 1960, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1961.

Förslag
till
Lag
angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767)
om räntereglering m. m.

Härigenom förordnas, att lagen den 7 december 1951 om räntereglering m. m., vilken jämlikt lag den 5 juni 1959 (nr 273) gäller till och med den 30 juni 1960, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1961.

¹ Senaste lydelse av 1 § se 1956:150.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 februari 1960.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, fråga om *fortsatt giltighet av lagen angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.*, samt anför därvid följande.

I en den 14 januari 1960 dagtecknad skrivelse har *fullmäktige i riksbanken* hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels att lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv måtte erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1961, dels ock att lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m. måtte erhålla förlängd giltighet till och med den 30 juni 1961.

Över fullmäktiges skrivelse har, efter remiss, yttranden avgivits av *fullmäktige i riksgäldskontoret, bank- och fondinspektionen* samt *Svenska bankföreningen*.

I. Lagstiftningen angående bankaktiebolags kassareserv

Enligt 63 § första stycket lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse, vilken trätt i kraft den 1 januari 1956, är bankaktiebolag skyldigt att hålla en med hänsyn till rörelsens art och omfattning tillräcklig kassareserv, bestående av tillgångar som kan med lätthet förvandlas i penningar. Jämlikt andra stycket nämnda författningsrum skall kassareserven jämte den ineliggande kassan minst uppgå till belopp lika med summan av

a) tjugufem procent av de förbindelser, som det åligger bolaget att fullgöra vid anfordran eller efter uppsägning inom kortare tid än en månad, garantiförbindelser och inlåning å sparkasseräkning undantagna;

b) fyra procent av sådana bankbolagets förbindelser, som ej skall motsvaras av kassareserv enligt a), garantiförbindelser samt obligationer eller därmed jämförliga förbindelser undantagna.

Även den före den 1 januari 1956 gällande banklagen av den 22 juni 1911 (nr 74) innehöll bestämmelser om kassareserv. Enligt 49 § 2 mom. första

punkten nämnda lag var sålunda bankaktiebolag skyldigt att i tillgångar, vilka kunde med lätthet förvandlas i penningar, redovisa kassareserv till belopp, som tillsammans med den ineliggande kassan motsvarade minst 25 procent av de förbindelser, som det ålåg bolaget att vid anfordran fullgöra.

Alltsedan år 1937 har särskilda bestämmelser — utöver vad i den permanenta banklagstiftningen stadgas — varit meddelade beträffande bankaktiebolags kassareserv. De nu gällande bestämmelserna i förevarande hänseende är upptagna i lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv.

Ifrågavarande lag, som trädde i kraft den 1 juli 1949, gällde ursprungligen till och med den 30 juni 1950. Lagen har därefter erhållit fortsatt giltighet, senast genom lag den 5 juni 1959 (nr 272), enligt vilken giltighetstiden utsträckts till och med den 30 juni 1960. Vissa ändringar har vidtagits i lagen åren 1954 och 1956, bl. a. i fråga om maximitalet för kassareservkvoten.

De nu gällande bestämmelserna har i huvudsak följande innehåll.

Enligt 1 § äger Konungen i den mån sådant med hänsyn till utomordentliga omständigheter prövas nödigt — på framställning av fullmäktige i riksbanken och efter hörande av bank- och fondinspektionen — förordna

a) att kassareserv, som avses i 63 § 1955 års lag om bankrörelse, tillsammans med bankaktiebolags ineliggande kassa skall uppgå till viss bestämd kvotdel, högst femtio procent, av bolagets förbindelser med undantag av garantiförbindelser och skulder på grund av insättningar å sparkasseräkning;

b) att viss bestämd kvotdel av den summa av bankaktiebolags ineliggande kassa och kassareserv, som bolaget jämlikt nämnda lagrum eller, om förordnande enligt a) meddelats, jämlikt förordnandet är skyldigt att redovisa, skall utgöras av, förutom ineliggande kassa, medel inestående i riksbanken och, i händelse sådant finnes kunna medgivas, likvida avista tillgodohavanden hos utländsk bank eller bankir;

c) att viss bestämd kvotdel av den under b) angivna summan skall utgöras av medel inestående i riksbanken samt att, om bankaktiebolags i riksbanken inestående medel icke uppgår till sålunda föreskrivet belopp, bolaget skall till riksbanken gälda ränta å underskottet, beräknat enligt av Konungen angivna grunder, efter en räntesats som fastställs av riksbanken, dock högst en procent över riksbankens lägsta diskonto vid diskontering av växlar på högst tre månader.

Oavsett vad som föreskrivits vid förordnande enligt a) skall kassareserven utgöra lägst det i lagen om bankrörelse bestämda beloppet.

I 2 § stadgas, att förordnande enligt 1 § må meddelas beträffande samtliga bankaktiebolag eller sådana, vilkas egna fonder uppgår till visst angivet belopp, och att de bankaktiebolag, som förordnandet omfattar, må efter

storleken av egna fonder uppdelas i grupper, för vilka olika kvotdelar fastställles.

Enligt 3 § må Konungen, efter hörande av fullmäktige i riksbanken samt bank- och fondinspektionen, beträffande visst bankaktiebolag medgiva sådan avvikelse från meddelat förordnande, som med hänsyn till de för bolaget föreliggande särskilda omständigheterna prövas erforderlig.

Av Konungen jämlikt lagen meddelat förordnande må ej äga tillämpning längre än lagen äger giltighet.

Bestämmelser enligt 1949 års lag har av Kungl. Maj:t meddelats dels för tiden den 1 oktober 1950—den 30 juni 1951 i kungörelsen den 10 augusti 1950 (nr 483), dels ock, med upphävande av nyssnämnda kungörelse, för tiden den 1 juni 1951—den 30 juni 1952 i kungörelsen den 18 maj 1951 (nr 253). Efter därom av fullmäktige i riksbanken gjord framställning upphävdes sistnämnda kungörelse genom kungörelsen den 8 februari 1952 (nr 32) med verkan från och med samma dag.

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 6 september 1957 har jag tillkallat en särskild expertutredning, *kreditmarknadsutredningen*, med uppdrag att framlägga förslag till konkreta åtgärder för att utvidga den långa kapitalmarknaden. Enligt direktiven för utredningen bör bl. a. en allmän översyn ske av den för affärsbankerna gällande lagstiftningen om kassareserver och utredningen bör vara oförhindrad att redovisa även sådana alternativ för en ändrad inriktning på kreditmarknaden, vilka förutsätter jämkningar i banklagen eller annan lagstiftning eller helt nya författningar.

I sin förenämnda skrivelse har *fullmäktige i riksbanken* anfört att frågan om kassareservpolitiken — såsom fullmäktige framhöll vid sin närmast föregående begäran om förlängning av kassareservlagen — får anses falla inom ramen för kreditmarknadsutredningens uppdrag. Utredningen beräknar visserligen att slutföra sitt arbete i början av år 1960 men man torde få räkna med att förslag, grundade på utredningens blivande betänkande, icke hinner behandlas av riksdagen före den 1 juli innevarande år. Med hänsyn härtill och då beredskapsskäl alltjämt talar för bibehållande av penningpolitiskt motiverade kassareservbestämmelser, synes den nuvarande lagstiftningen böra erhålla fortsatt giltighet. Fullmäktige föreslår därför att lagen erhåller förlängd giltighetstid under ytterligare ett år eller till utgången av juni 1961.

Enligt ett vid bankofullmäktiges skrivelse fogat protokollsutdrag har herrar *Svärd* och *Kollberg* anmält reservation mot fullmäktiges beslut och anfört, att 1 § 1949 års lag i samband med lagens förlängning bör ändras så att den relation mellan kassa och kassareserv, å ena sidan, och kassakrävande förbindelser, å den andra, som enligt lagen högst kan föreskrivas, sänkes från 50 till 35 procent.

Bankofullmäktiges framställning tillstyrkes av *fullmäktige i riksgäldskontoret* under hänvisning till vad bankofullmäktiges majoritet uttalat. Reservation häremot anföres av herr *Hagberg*, vilken förklarar sig dela den mening, som vid behandlingen av ärendet inom bankofullmäktige uttalats i reservationen av herrar Svärd och Kollberg.

Icke heller *bank- och fondinspektionen* har något att erinra mot att giltighetstiden för 1949 års lag förlänges på ett år i avvaktan på kreditmarknadsutredningens förslag.

Svenska bankföreningen avstyrker att lagen erhåller förlängd giltighet i oförändrat skick. Bankföreningen erinrar om att det i 1 § första stycket a) upptagna relationstalet mellan kassareserverna och täckningspliktiga förbindelser år 1954 höjts från 25 till 50 procent. Föreningen påpekar att den redan då ansåg nämnda skärpning opåkallad och åberopar nu de därvid utvecklade skälen.

Departementschefen

De i gällande banklag meddelade bestämmelserna om skyldighet för affärsbank att enligt vissa normer redovisa kassareserv är enbart inriktade på att skydda bankernas likviditet. Så var även fallet med motsvarande regler i 1911 års banklag. Vid sidan av nämnda bestämmelser har alltsedan år 1937 funnits en särskild provisorisk kassareservlagstiftning — för närvarande upptagen i den förut nämnda beredskapslagen av år 1949 — med syfte att möjliggöra en penningpolitisk kontroll av bankernas kreditkapacitet. 1949 års lag ger Kungl. Maj:t befogenhet att, då läget på kreditmarknaden så påfordrar, inom vissa i lagen angivna gränser uppställa strängare krav på bankernas kassareservhållning än banklagen föreskriver. I den proposition, varigenom 1955 års riksdag förelades förslaget till ny banklag, uttalade dåvarande chefen för finansdepartementet att det torde få anses såsom tveksamt huruvida en penningpolitisk lagstiftning på detta område i fortsättningen borde få samma konstruktion som i 1949 års lag. En omprövning av principerna för denna lagstiftning torde, framhölls det vidare, med hänsyn härtill icke kunna anses opåkallad.

Den tidigare omnämnda kreditmarknadsutredningen har erhållit i uppdrag att bl. a. verkställa översyn av den för affärsbankerna gällande lagstiftningen om kassareserver. Resultatet av utredningen bör därför avvaktas, innan slutlig ställning tages till den framtida utformningen av beredskapslagstiftningen på nu ifrågakommande område. Utredningsarbetet beräknas bli slutfört inom den närmaste tiden. Att redan för innevarande års riksdag framlägga de förslag, vartill utredningsresultatet kan föranleda, torde emellertid icke kunna medhinnas. Då giltighetstiden för 1949 års lag såsom tidigare nämnts utgår den 30 juni 1960 och då i princip enighet torde råda om att en beredskapslagstiftning på förevarande område är nödvändig, biträder jag förslaget om förlängning av 1949 års lag under ytterligare ett år eller således till och med den 30 juni 1961.

Under remissbehandlingen har bankföreningen uttalat, att höjningen år

1954 av maximitalet för kassareservkvoten från 25 till 50 procent var opåkallad. Uttalanden av enahanda innebörd förelåg, då frågan om en förlängning av 1949 års lag prövades vid 1955—1959 års riksdagar. Föreningens ståndpunkt godtogs emellertid ej, då den lägre likviditetskvoten icke var tillräcklig om man med lagen ville även för de större bankerna nå en verkan motsvarande den som ernåtts med de tidigare överenskommelserna mellan riksbanken och affärsbankerna om en restriktiv kreditgivning. Någon anledning till annat ställningstagande föreligger icke heller nu. Maximitalet för kassareservkvoten bör sålunda enligt min mening bibehållas vid 50 procent.

II. Lagstiftningen om räntereglering

Hösten 1951 infördes lagstiftning som syftar till att möjliggöra bl. a. en reglering av räntan vid in- och utlåning av penningar. Bestämmelserna är upptagna i lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m. Lagen, som ursprungligen gällde till och med den 30 juni 1953, har därefter erhållit fortsatt giltighet, senast genom lag den 5 juni 1959, nr 273, enligt vilken giltighetstiden utsträckts till och med den 30 juni 1960. Ränteregleringslagen, som har karaktär av fullmaktslag, har hittills icke tagits i anspråk.

Beträffande lagens närmare innehåll må följande här nämnas.

Enligt den inledande bestämmelsen i 1 § erfordras för att lagens huvudbestämmelser skall träda i tillämpning att Konungen på framställning av fullmäktige i riksbanken därom meddelat särskilt förordnande. Sådant förordnande må meddelas i den mån så prövas oundgängligen nödigt för att uppnå det mål, som fastställts för riksbankens penningpolitiska verksamhet.

Enligt 4 § äger riksbanken föreskriva viss *anmälnings skyldighet* för den som yrkesmässigt driver utlåning av penningar. Anmälnings skyldigheten omfattar tillämpade räntesatser och övriga villkor samt planerade ränteförändringar.

Bestämmelser angående *räntestopp* meddelas i 5 §. Sålunda äger riksbanken föreskriva, att den som utlånar penningar icke må utan tillstånd av myndighet som Konungen bestämmer tillämpa högre ränta vid viss utlåning eller, om jämväl inlåning av penningar sker från allmänheten på räkning som av bank allmänligen begagnas, lägre ränta vid viss sådan inlåning än den, som han tillämpade å dag som i föreskriften angives, eller, om han då icke i jämförbar form utlånade eller inlånade penningar, den ränta, som den angivna dagen var att anse som gängse eller som han före nämnda dag senast tillämpat. Föreskrift om räntestopp meddelas att gälla för viss tid, högst sex månader. Då skäl därtill finnes må räntestoppet förlängas, varje gång för högst sex månader. Har räntestopp föreskrivits beträffande viss ut- eller inlåning, äger riksbanken då så prövas skäligt förordna om sänkning av utlåningsräntan eller höjning av inlåningsräntan. Sådant förord-

nande må jämväl meddelas beträffande allenast viss person eller visst företag. Förordnande gäller under den tid räntestoppet är gällande.

I 6 § stadgas, att riksbanken äger fastställa viss högsta ränta vid viss utlåning (*maximiränta*) eller viss lägsta ränta vid viss inlåning av penningar från allmänheten på räkning som av bank allmänligen begagnas (*minimiränta*). Maximiränta må ej överskridas och minimiränta ej underskridas med mindre myndighet som Konungen bestämmer givit tillstånd därtill. För föreskrift om maximi- och minimiränta gäller samma tidsbegränsning som för räntestopp.

De nu återgivna bestämmelserna kompletteras med ett stadgande i 2 § att med ränta skall likställas varje annan gottgörelse som utgör vederlag vid lån av penningar. Vidare gäller enligt 3 §, att lagens föreskrifter ej har avseende å ränta, för vars beräkning eller fastställande gäller särskilda bestämmelser, givna i allmän författning eller eljest meddelade av Konungen.

Enligt 7 § äger riksbanken föreskriva, att obligationer, förlagsbevis och likartade skuldförbindelser ej må utgivas utan tillstånd av riksbanken. Ett undantag utgör därvid skuldebrev, som utgives av riksgäldskontoret.

I 8 § lämnas vissa bestämmelser om tillsyn över efterlevnaden av föreskrifter som lämnas med stöd av lagen. 9 och 10 §§ upptager ansvarsbestämmelser m. m. I 11—13 §§ meddelas vissa processuella föreskrifter. Jämlikt 14 § slutligen äger Konungen meddela de närmare föreskrifter, som erfordras för lagens tillämpning.

Närmare bestämmelser angående tillämpningen av lagen om räntereglering m. m. har av Kungl. Maj:t meddelats genom kungörelse den 7 december 1951 (nr 768). Denna kungörelse, som ursprungligen i likhet med ränteregleringslagen gällde till och med den 30 juni 1953, har senast genom kungörelse den 5 juni 1959, nr 274, erhållit förlängd giltighet till utgången av juni 1960. 1951 års kungörelse innehåller bl. a. bestämmelser att vissa frågor avseende tillämpningen av ränteregleringslagen skall handläggas av en särskild nämnd, räntenämnden. Närmare föreskrifter om räntenämndens verksamhet m. m. är meddelade i instruktionen den 7 december 1951 (nr 769) för räntenämnden.

Bankofullmäktige har i sin tidigare omnämnda skrivelse — under erinran om att giltighetstiden för ränteregleringslagen utlöper den 30 juni 1960 — förordat, att lagen i beredskapssyfte ges förlängd giltighet, förslagsvis under ett år.

Enligt det vid skrivelsen fogade protokollsutdraget har herrar *Svärd* och *Kollberg* förklarat sig icke kunna biträda förslaget om förlängning av ränteregleringslagen.

Bankofullmäktiges framställning tillstyrkes av *fullmäktige i riksgäldskontoret* under hänvisning till vad bankofullmäktiges majoritet uttalat. Reservation häremot anföres av herr *Hagberg*, vilken förklarar sig dela den

mening, som vid behandlingen av ärendet inom bankofullmäktige uttalats i reservationen av herrar Svärd och Kollberg.

Bank- och fondinspektionen förklarar sig icke ha något att erinra mot att giltighetstiden för ränteregleringslagen förlänges på ett år.

Svenska bankföreningen avstyrker förslaget att förlänga ränteregleringslagens giltighetstid.

Departementschefen

Riksbanksfullmäktige har hemställt att ränteregleringslagen, som gäller till och med den 30 juni 1960, måtte ges förlängd giltighet, förslagsvis under ett år. Såsom framgår av den tidigare lämnade redogörelsen har ränteregleringslagen hittills icke tagits i anspråk. Lagen har emellertid — såsom förutsattes vid dess tillkomst — kommit att tjäna såsom ett underlag för riksbankens strävanden att förhandlingsvägen nå inflytande över utvecklingen på kreditmarknaden. Det allmänna ekonomiska läget är också sådant att behov föreligger av att upprätthålla den handlingsberedskap, som ränteregleringslagen ger. Jag biträder därför bankofullmäktiges hemställan och tillstyrker alltså att lagen erhåller förlängd giltighet under ytterligare ett år eller till och med den 30 juni 1961.

III. Departementschefens hemställan

I enlighet med vad i det föregående anförts har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1) *lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; samt*

2) *lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.*

Föredragande departementschefen hemställer härefter, att lagrådets utlåtande över nämnda författningsförslag — vilka såsom *Bilaga*¹ torde få fogas vid statsrådsprotokollet för denna dag — måtte för det i 87 § regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Olof Norén

¹ Bilagan, som är likalydande med de vid propositionen fogade lagförslagen, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 18 februari 1960.

Närvarande:

justitieråden **BECKMAN,**
E. SÖDERLUND,
TAMMELIN,
regeringsrådet **NEVRELL.**

Enligt lagrådet den 15 februari 1960 tillhandakommet utdrag av protokoll över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 5 februari 1960, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättade förslag till

1) lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; samt

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, föredrogos inför lagrådet av hovrättsassessorn B. G. Holmquist.

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran.

Ur protokollet:
Trygve Hellners

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19
februari 1960.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, NETZÉN, AF GEIJERSTAM, NORDLANDER.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för finansdepartementet, statsrådet Sträng, lagrådets den 18 februari 1960 avgivna utlåtande över de den 5 februari 1960 till lagrådet remitterade förslagen till

1) lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; samt

2) lag angående fortsatt giltighet av lagen den 7 december 1951 (nr 767) om räntereglering m. m.

Föredragande departementschefen hemställer att förslagen, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Alice Magnusson